

Peregriijn

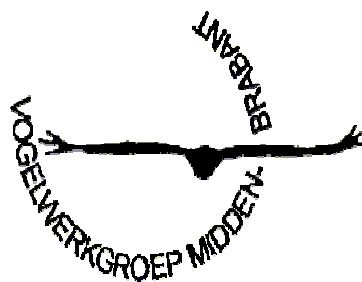
p e r i o d i e k

Nr. 6

oktober 2008

Vogelwerkgroep Midden-Brabant heeft als doelstelling de in het wild levende vogels te bestuderen en deze vogels met hun leefgebieden te beschermen. De vereniging streeft deze doelen na door:

- vogelstudie/-onderzoek
- vogelbescherming
- natuurbeheer/natuurbescherming
- voorlichting/educatie

Eindredactieadres:
Jan van Rijsewijk
Kloosterstraat 54
5175BJ Loon op Zand
0416361503
jmvanrijsewijk@home.nl

inditNUMMER

- **steen/kerkuilbescherming**^{inbeweging}_{jobvandenhoven}
waarom de sloop van een oude koeienstal werd uitgesteld en klussers uit eigen gelederen een nieuw onderkomen plaatsten....
- **grauweklauwier**_{victorretelhelmrich}
verslag naar aanleiding van het overlijden van Hans Esselink, nog niet zo lang geleden te gast als lezinghouder....
- **krantenknipsels**
NIEUWE RUBRIEK!
opmerkelijke vogelzaken van het afgelopen half jaar uit de krant
- **desteenuil**_{janvanrijsewijk}
met een verslag van groep Oisterwijk....
- **vinpootsalamander**_{peer busink}
daar komt nog bij dat ik vooral vogelaar ben.....
- **steljevoor?**_{aadvangelswijk}
wat ik bewonder is de energie die er zit op de vogelcursus; het effect hiervan is groot, vooral gezien in de gestage groei van het aantal leden....
- **excursienaar**_{jacquesvanmeer}
het verdronken land van het Markizaat....

Merel *Turdus merula*

Met meer dan een miljoen broedparen is de Merel de talrijkste broedvogel van ons land. De laatste vijftientig jaar is hij daarmee de Huismus voorbijgestreefd. In de 19^e eeuw was de Merel bij ons een schuwe bosvogel. Die niet in de nabijheid van mensen vertoefde. Daarna heeft hij zijn schuwheid afgelegd en is hij steeds meer naar de steden en dorpen getrokken. Hij heeft tegenwoordig al voldoende aan een stukje gazon en een paar coniferen om in te broeden. Daaraan is in onze steden geen gebrek. Merels zijn nachtbrakers. Van de tuinvogels zijn ze als eerste wakker. Vaak zingen ze ruim voor het licht wordt het hoogste lied.. De zangpiek is overigens maar kort en duurt hooguit een halfuur. Merels kunnen met gemak meerdere legfels per jaar beginnen. Dit moet ook wel, want slechts een klein percentage van de jongen overleeft het eerste jaar. Vele vallen ten prooi aan katten. In de winter komen Merels graag bij voedertafels. Meestal scharrelen ze onder de voederplank hun kostje bij elkaar. Ze zijn verzot op fruit en bessen.

Voorzitter

Secretaris

Penningmeester

Bestuurslid

Bestuurslid

Vacant

Wiel Poelmans

Gerard van de Kaa

Peter van Gestel

Eric Stols

Contributie

Gewone leden

€ 25,- per jaar

Huisgenoot leden

€ 12,50 per jaar

Leden tot 25 jaar

€ 12.50 per jaar

Losse abonnementen Peregrijn

€ 10.00 per jaar

Gironummer

3531190

Kamer v. Koophandelnr.

V.259.382

Inventarisaties/tellingen:

Steenuil

Jan van Rijsewijk

Kerkuil

Gerard van de Kaa

Roek

Peer Busink

Huiswaluw

Roos Backx

Geelgors

Peer Busink

Grote gele kwikstaart

Arno Braam

Weidevogels

Peer Busink

Roofvogels

Peer Busink

Scholekster

Peter van Gestel

Ransuittelling

Patrick Martens

Contactpersonen:

Habitatcommissies

Eric Stols

Excursies

Jacques van Meer

Waarnemingsarchief

Eric van Gemert

Vogeltrekpost

Eric van Gemert

Stichting Beheer Kleine

Landschapselementen

Midden-Brabant

Tentoonstellingscie/Bar

Vogelcursus

Dolf Gijtenbeek

Nico Hilgers

Wiel Poelmans

Webmaster

Job van den Hoven

www.vmbmiddenbrabant.nl

Peregrijn

Advertentiekosten Peregrijn:

Jan van Rijsewijk

Kwartpagina € 15.-

Halve pagina € 25.-

Hele pagina € 50.-

Achterpagina € 75.-

Verslag
Job van den Hoven

Op donderdag 22 maart 2007 werd ik door mijn buurman in de straat geïnformeerd over de ontwikkelingen aan De Kraan 47 in Berkel-Enschot. De Kraan 47 is al jaren de woonplaats voor de steenuil en sinds twee jaar broedt hier ook een koppeltje kerkuilen. Mijn buurman wist te vertellen dat hij zijn caravan van de gemeente Tilburg op korte termijn ergens anders moest stallen. Dit vanwege de sloop a.s. maandag 26 maart. Zijn vraag aan mij was of ik wist dat dit ging gebeuren en wat de gemeente nu met die uilen ging doen!

Na bovenstaand bericht heb ik enkele mensen gebeld waaronder de gemeente Tilburg en het Brabants Landschap met het verzoek e.e.a. via de flora- en faunawet te regelen. Daarop belde het Brabants Dagblad en zij vroegen mij of ik niet iets ter plaatse wilde komen vertellen.

Ik geef hier een korte beschrijving van het interview wat vergezeld ging van een tv-fragment:

Donderdag 22 maart 2007 "Ik denk dat hij al aan het broeden is" meld ik aan de verslaggeefster van het Brabants Dagblad. "Het scheelde weinig of de steen- en kerkuil waren hun rustige stek kwijt".

Vrijdag 23 maart daarop belde een ecooloog M. Cillessen van de gemeente Tilburg dat de sloop wordt uitgesteld:

"Volgens vogelaar Job zijn vooral steenuilen heel zeldzaam. Deze uil gaat erg snel achteruit in zijn soort. Met de kerkuil gaat het wel beter in Brabant maar beide dieren staan nog op de rode lijst van beschermde diersoorten. Volgens een woordvoester van de gemeente is de sloop van de koeienstal inderdaad voorlopig uitgesteld. Job heeft er geen problemen mee als de gemeente na het broedseizoen de oude stal gaat slopen. Maar dan moeten er wel in goed overleg afspraken worden gemaakt over beschermende maatregelen. Hieronder verstaat hij onder meer het ophangen van uilenkasten en het voorlichten van mensen die in het gebied wonen. Dan nog is het de vraag of de uilen zich hier in de buurt willen vestigen. Tevens is de noodzaak om het biotoop ook geschikt te maken cruciaal voor het voortbestaan van de uiltjes. Ook wil Job zien dat de gemeente voortaan meer vooronderzoek doet in dit soortgelijke gevallen. Er zijn zoveel mensen die van de natuur houden en zich met de natuur bezighouden dat het hier om een gemeenschappelijk belang gaat".

Zo gezegd zo gedaan; de ontheffing wordt aangevraagd conform de flora- en faunawet artikel 75. De gemeente Tilburg en ik krijgen in september de ontheffing op de deurmat. Echter wanneer de ontheffing binnen is blijken de voorwaarden die gesteld worden toch nog om enige afstemming vragen. Afstemming tussen gemeente en andere betrokken omstanders zoals bewoners, ecologisch bureau Cools en ik als uilenvrijwilliger. Ik wachtte weer af wat er ging gebeuren.....(als uilenteller heb je als voordeel dat je geduldig bent van nature wanneer dat nodig is en je dingen pas doet als dat nodig is!).

Na enige tijd geeft de gemeente dan toch groen licht om een project te laten uitvoeren (namens de VWG-MB) om 4 kasten in de omgeving voor uilen neer te hangen en een zolder in een langgevelboerderij te maken. We krijgen dus medewerking en op dat moment heb ik **Gerrit Sterk en Gerard van der Kaa** eens gepolst om mee te gaan doen. Hierop kreeg ik van hun al snel een positieve reactie. Gerrit heeft alle voorbereidingen (materialen en hout voor een zolder te timmeren) gedaan en Gerard heeft gezorgd dat er kerkuilenkasten kwamen. We prikten een zaterdag en ik informeerde de bewoners aan wie de nodige educatie is gegeven in de afgelopen jaren. Je merkt dat in de loop van de jaren mensen enthousiast worden en een vertrouwd gezicht goed werkt als p.r. voor onze uiltjes. De twee steenuilenkasten heb ik zelf in de omgeving gehangen met de aanwezige bewoner. Hierna volgt nog een korte omschrijving over de uitvoering van het project:

“Op een zaterdag in oktober 2007 zijn we de kasten op een zolder gaan plaatsen in een langgevelboerderij tegenover de schuur waar de uilen nu nog wonen. Het plaatsen van de kasten bleek nog een hele klus.

Zo is er een kerkuilenkast op zes meter hoogte boven een open gierput gehangen. De gierput zelf is drie meter diep en in de gierput stond flink wat grondwater. Daarin moest een steiger geplaatst worden om veilig te kunnen werken waarna een zolder getimmerd kon worden. Na het maken van een zolder werd de steiger op de zolder geplaatst om de kast boven in de nok van de langgevelboerderij te hangen. De andere locatie was minder complex. Deze locatie bevond zich in een ijzeren loods waar we een opening in gezaagd hebben en waar de opening van de uilenkast naar buiten is gemaakt. Na een dag werk hebben we vier kasten gehangen, de nieuwe eigenaren bedankt met een jaarverslag van de kerk- en steenuilenbescherming in Brabant en een bosje bloemen. Nu was het wachten of de uil ook daadwerkelijk zijn nieuwe onderkomen gaat vinden, maar wij hebben goede hoop”.

Later in januari 2008 heeft de gemeente de opdracht gegeven de schuur aan De Kraan 47 te gaan slopen. Bij controle op een later tijdstip blijkt de kerkuil zijn onderkomen te hebben gevonden in een van de nieuwe kasten. Yes, missie 50 % geslaagd! Wat de steenuil betreft: het solitaire mannetje steenuil is nog aanwezig in de omgeving en actief op zoek naar een vrouwtje. De steenuilenkasten zijn beide nog niet door hem bezocht.

Hans Esselink
1954-2008

*Nog niet zo lang geleden was Hans Esselink bij ons te gast als lezinghouder. Zijn verhaal staat me nog zeer helder bij omdat hij met verve kon vertellen over het onderwerp dat hem sinds het begin van de jaren 90 bezig hield, de ecologie van de Grauwe klauwier (*Lanius collurio*). Het onderzoek dat in zijn lezing werd gepresenteerd was een fascinerend voorbeeld van hoe auto-ecologisch onderzoek (= onderzoek aan één soort) uiteindelijk kan leiden tot een beter inzicht in de kwaliteit en het beheer van landschappen. Met name dat laatste lijkt me voor onze VWG, de Werkgroep voor Vogel- en Natuurbescherming Midden-Brabant, die zich naast soortbescherming ook richt op de bescherming van de habitatgebieden, van groot belang. Daarom had ik me eerder voorgenomen in dit blad Esselinks lezing nog eens aan te halen. Nu ik onlangs heb vernomen dat hij begin september op 53-jarige leeftijd plots is overleden, was dat voor mij een reden te meer om zijn verhaal hier nog eens voor het voetlicht te brengen.*

Verslag door Victor Retel Helmrich

het voorbeeld van de Grauwe klauwier

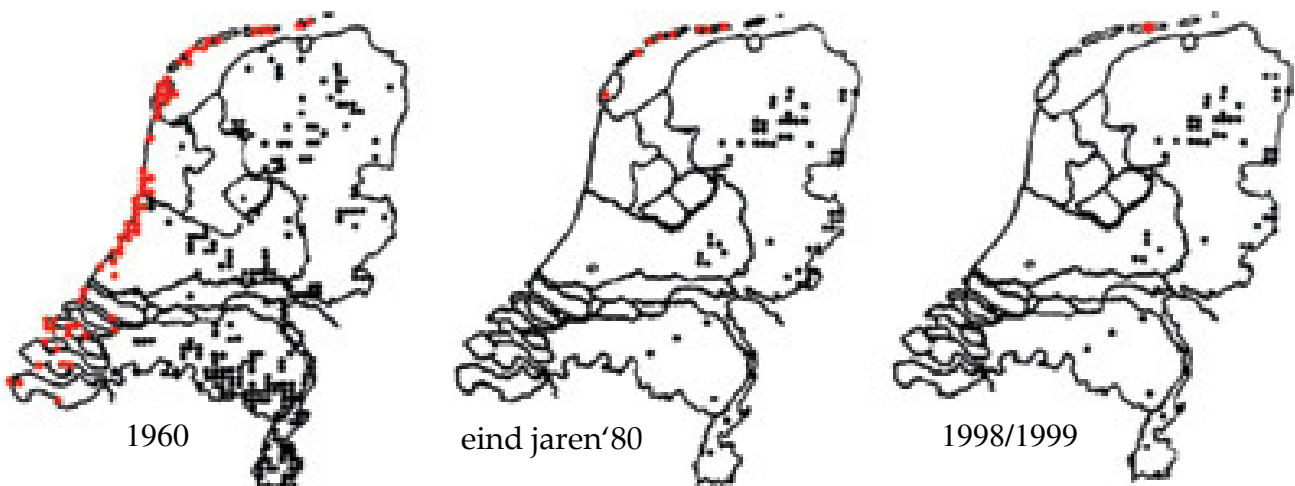

In zijn lezing over deze prachtige vogel die aan het begin van vorige eeuw overal in West-Europa een algemene verschijning was deed Esselink fijntjes uit de doeken waarom deze soort nu tot de grote zeldzaamheden behoort. Zijn onderzoek deed hij in onze duinen en die in Denemarken, waarbij hij effectief gebruik maakte van video. Hij registreerde daarmee van dichtbij het voeren van de jongen op het nest. Daardoor kon hij niet alleen de frequentie van het aanbrengen van voedsel vastleggen maar ook het dieet dat de jongen kregen voorgeschoteld. Pas aan het eind van zijn lezing werd duidelijk waarom deze twee aspecten, in combinatie met elkaar, zo belangrijk zijn om de achteruitgang van deze soort te verklaren.

In de Atlas van de Nederlandse Broedvogels uit 1970, waar menige lid van onze vogelwerkgroep een bijdrage aan heeft geleverd, wordt voor het eerst de afname van deze soort cijfermatig beschreven. Afname van het aantal broedgevallen geldt voor geheel West-Europa. In ons land werden in die jaren de hoogste dichtheden in de duinen en aan de oostkantgrens gevonden. De schatting voor Nederland bedroeg toen ca. 250 broedparen. De verklaring van de achteruitgang werd destijds vooral gezocht in het opschuiven van het broedareal in oostelijke richting zoals meer vogelsoorten dat laten zien. Ook werd er gespeculeerd over het effect van de extreme droogten in de Sahel gedurende de jaren zeventig op de sterfte tijdens trek en overwintering van deze soort. Waar wetenschappers er toen niet in slaagden om de juiste verbanden te leggen om tot een aannemelijke verklaring te komen van de achteruitgang, slaagde Esselink er door middel van zijn jarenlange onderzoek wél in. Het geheim zit hem in de opzet van zijn onderzoek. Hij koos voor een methode om de factoren die verantwoordelijk werden verondersteld voor de achteruitgang van deze soort meetbaar te maken. Meten is weten, zoals het Rationalisme ons heeft doen inzien maar hoe meet je de veranderingen in het voedselaanbod, de veranderingen in omgevingskwaliteit, de verandering in vitaliteit van de jongen, enz. op een dusdanige manier dat je ze met elkaar in verband kunt brengen? Feitelijk de kernvraag van elk ecologisch onderzoek.

GRAUWE KLAUWIER IN DE DUINEN

Twee raadsels beheersten steeds het onderzoek naar de biologie van de Grauwe klauwier.

1. Zo is bekend dat het voedselpakket van de Grauwe klauwier zeer gevarieerd is: grote en kleine insecten, larven, kleine hagedissen e.d. staan op zijn menu. De soort behoort niet tot de voedselspecialisten zoals bijvoorbeeld de Kerkuil, die voornamelijk spitsmuizen eet. Meestal wordt gesteld: hoe groter het voedselspecialisme is, hoe kwetsbaarder de soort, omdat het wegvallen van het hoofdvoedsel niet zomaar gecompenseerd kan worden door ander voedsel. Het was dus tot dan toe een raadsel dat een soort als de Grauwe klauwier, die als voedselgeneralist bekend staat zo gevoelig kan zijn voor veranderingen in de leefomgeving.

2. Een ander raadsel was dat de achteruitgang zich ook in (schijnbaar) onveranderde biotopen voordeed. Zie o.a. de eerste avifauna in Nederland, de Avifauna van Noord-Brabant van Frans van Erve c.s., waar gesteld wordt: *“De afname van het aantal broedparen kan niet geheel op rekening geschreven worden van het verdwijnen van geschikte broedplaatsen; ook op plaatsen, die in het geheel geen verandering ondergingen, werd de Grauwe klauwier de laatste jaren niet meer aangetroffen.”* De oorzaken van de achteruitgang werden daarom vooral elders gezocht zoals in de klimaatverandering en in de trek- en overwinteringgebieden.

Het is de verdienste van Esselink dat hij zich niet wilde neerleggen bij deze snelle conclusies en ervoor koos zowel het voedsel als de leefomgeving nader en diepgaander te onderzoeken.

VOEDSEL EN OMGEVING

De videobeelden van het voeren van de jongen kregen we in zijn lezing prachtig te zien. Het filmpje liet zien dat het voeren in een regelmatig patroon plaats vond. Het belangrijkste was dat te zien was dat de ouders nooit lang van het nest weg bleven. Het voedsel werd kennelijk gemakkelijk en rap gevonden. Waaruit het voedsel bestond kon ook mooi worden gezien door het beeld stil te zetten. Op deze manier analyseerde Esselink en zijn onderzoeksteam voederfrequentie, voedselaanbod en voedselsamenstelling.

In duinen bleken bladsprietkevers (Scarabeidae) het hoofdvoedsel te zijn maar daarnaast was het aanbod van kniptorren en loopkevers e.a. ook van belang. Uit de vergelijking van broedparen die op de Nederlandse en Deense duinen broedden bleek dat de sterfte onder de nestjongen in de gebieden die het sterkst waren achteruitgegaan ook het grootst was. Daarmee toonde hij aan dat de achteruitgang van de soort vrijwel geheel voor rekening komt van het afnemen van het aantal jongen per broedsel. De vraag was hoe dat kon worden verklaard. Daartoe werd gedoken in de biologie en leefomstandigheden van de prooidieren van de Grauwe klauwier. Dat onderzoek bracht aan het licht hoezeer bladsprietkevers afhankelijk zijn van verse wortelstrengen van het in de duinen voorkomende helmgras. Die verse wortels vormen het voedsel van deze kevers. Afname van het aantal kevers was evenredig met de afname van nieuwe helmpollen met mooie wortelkluiten zoals ze die maken in los duinzand. Hier vond Esselink een belangrijke sleutel tot de oplossing van de raadsel omtrent de sterfte van de jongen in het nest. Want door het ontbreken van voldoende bladsprietkevers in de cruciale periode van de nestjongfase wordt het dieet dat een gevarieerde samenstelling moet hebben, verstoord en raken de jongen ondervoed. Nu is weer de vraag waarom de helm niet meer als vroeger mooie taugéachtige wortelstrengen maakt. Ook daar werd de oorzaak van achterhaald. Het ontbreken van voldoende dynamiek in de duinen. M.n. door een te grote en voortdurende neerslag van fosfaten en nitraten uit de lucht waardoor de helm en andere grassen het duinzand te weinig kans geven om te stuiven bleek hiervan de boosdoener. Dit laatste, zo werd ons die avond door Essink verteld, was zijn Deense collega's een eyeopener. Hij liet namelijk een pas gefotografeerd beeld zien van een duinlandschap dat door de jaren heen het zelfde beheer had ondergaan maar waar toch de Grauwe klauwieren verdwenen waren. Vervolgens projecteerde hij het beeld van hetzelfde gebied maar van 20 jaar geleden naast dat van nu.

Toen pas viel op hoezeer het ogenschijnlijke onveranderde landschap was veranderd: waar vroegere een geschakeerd tapijt van zand, groen en bruin te zien was is nu een duinlandschap te zien dat veel groener is en veel minder variatie kent. Een duidelijk gevolg van het neerslaan van fosfaten e.d. uit de lucht.

DISCUSSIE

Het lijkt me voor ons als werkgroep zaak om het inzicht dat het onderzoek aan de Grauwe klauwier ons bij brengt te gebruiken in de discussie bij de beoordeling van ingrepen in ons landschap. En dan niet alleen in de ecologisch waardevolle gebieden maar ook in de minder waardevolle gebieden om te bezien of de ecologische waarde juist daar kan worden vergroot.

In een volgend artikel hoop ik in meer concrete zin hierop in te kunnen gaan.

Bronvermelding:

H. Esselink cs. - Vakblad Natuur Bos Landschap (april 2007)

F. van Erve - Avifauna van Noord-Brabant (1967)

RM. Teixeira - Sovon Atlas van de Nederlandse Broedvogels (1979)

Pimpelmees

Parus caeruleus

Het kleine neefje van de Koolmees is zo mogelijk nog kleurrijker dan zijn grote neef. In de winter doen ze zich te goed op voedertafels aan zaden en noten. Op de voederplank kunnen ze agressief zijn tegen andere vogels die doorgaans toch een stukje groter zijn.

Bij alarm, bijvoorbeeld als er een Sperwer overvliegt, laten ze een hoog aanhoudend trillertje horen dat klinkt als een belletje. Ook andere vogelsoorten in de buurt reageren daarop door in de struiken weg te duiken of zich stil te houden.

In de winter als het voedsel schaars is, vormen ze soms grotere groepen samen met andere mezen.

Pimpelmezen zoeken vaak hun voedsel hoger in de bomen dan Koolmezen.

uitdekrant

VANMIDDENBRABANT

natuur-habitat-envogelzakeninhetkort

Een nieuwe rubriek word toegevoegd aan de Peregrijn. Opmerkelijke natuur-habitat- en vogelzaken uit de krant van het voorbije halfjaar worden hier in het kort weergegeven.

Februari / Brabants Dagblad

Deltaplan landschap in Brabant.

Het Brabants nationale landschap Het Groene Woud is één van de vier gebieden in Nederland waar het Deltaplan voor het Landschap zal worden uitgetoetst. Het Deltaplan heeft als doel het buitengebied landschappelijk weer aantrekkelijk te maken door aanleg en onderhoud van heggen, houtwallen, bomen en bloemrijke stroken aan de randen van akkers en weilanden. Boeren worden daarvoor betaald uit private fondsen.

Voor de aanwijzing van Het Groene Woud is eensgezind gelobbyd door de provincie, de drie steden Eindhoven, Den Bosch en Tilburg en het innovatieplatform Duurzame Meierij.

Ook Ger v/d Oetelaar, wethouder in Liempde (en lid van VMB.red.) heeft zich sterk gemaakt voor het Groene Woud en is blij met de injectie die de minister heeft toegezegd. Het gaat om 1400 uren inzet van mensen die werken voor de Dienst Landelijk Gebied (DLG).

Maart / Brabants Dagblad

Provincie eist dat Verburg komt met ammoniakbeleid rond natuur.

Minister Verburg geeft geen enkele aanduiding hoe het probleem van de zeer hoge algehele milieudruk van ammoniak op de Brabantse natuur moet worden aangepakt. Het betreft de beheerplannen die moeten worden gemaakt voor de natuurgebieden die vallen onder de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (Natura 2000). Volgens Verburg moeten boeren en natuurbeschermers 'elkaar zien te vinden'. Het gaat onder meer om de Kampina en Oisterwijkse vennen, de Regte Heide en het Riels Laag en de Gement en het Bossche Broek. "Als de minister binnen 2 maanden nog niet met milieuregels komt gaan we ze zelf maken", aldus CDA-provinciebestuurder Paul Rüpp. Hij kreeg ook geen antwoord op de vraag hoe Verburg denkt over het verder omzetten van landbouwgronden in natuur. De overheid koopt hiervoor landbouwgrond aan of geeft boeren subsidie voor natuurbeheer.

April / Brabants Dagblad

Begin natuurherstelproject de Brand nabij.

Het waterschap de Dommel wil komend najaar starten met de aanleg van de Endekeloop. Dat is de zuidelijke aftakking van de

Zandleij die verontreinigd landbouwwater langs het natuurgebied de Brand moet afvoeren. Men verwacht dat van deze aanleg een flinke impuls uitgaat voor natuurherstel in dit grootste overblijfsel van het karakteristieke Brabantse broeklandschap nabij Udenhout. Het project de Brand had toonaangevend moeten worden voor aanpak van verdroogde Brabantse natuur maar kwam tot dusver niet van de grond. Jarenlang heerste bestuurlijke onenigheid over noodzaak en kosten en vervolgens stuitte het op verzet van boeren in het gebied die weigerden de benodigde grond te verkopen. Door nu de vernatting te beperken tot het hart van het natuurgebied, zijn de effecten op de directe omgeving minder ingrijpend.

April / Trouw

Jagen bij ganzen geeft reigers meer muizen.

Zilverreigers hebben een voorkeur zich op te houden tussen groepen kolganzen. Want daar hebben ze meer kans veldmuizen te vangen, waarschijnlijk omdat de rumoerige ganzen hun aanwezigheid maskeren. Dat schrijft bioloog Dirk Frop in Limosa.

Tijdens zijn bezoeken aan de Eempolder nabij Baarn ontdekte Frop dat er opvallend grote zilverreigers zich ophielden nabij groepen

grazende kolganzen. Soms zaten er meer dan twintig van die opvallende witte reigers tussen de ganzen, terwijl er in de hele Eempolder naar schatting meer dan veertig zilverreigers leven. Prop volgde groepjes zilverreigers met en zonder ganzen en stelde vast dat reigers tussen de ganzen veel meer veldmuizen vingen dan soortgenoten die verspreid in de polder jaagden; gemiddeld 3,3 muis per uur tegen 1,8 muis per uur. De veldmuis is in de wintermaanden een belangrijke prooi voor de grote zilverreiger. Ze volgen de groepen kolganzen niet altijd, ontdekte Prop. Als de ganzen grazen in de centrale delen van de polder, haken de reigers af. Dat is heel berekenend, schrijft Prop, want daar zitten veel minder veldmuizen vanwege een hogere waterstand. De voorkeur van zilverreigers voor jagen tussen de ganzen wordt ook gemeld op andere plaatsen in Nederland, bijvoorbeeld in de Ooijpolder bij Nijmegen. In zuidelijke landen scharrelen zilverreigers bij voorkeur tussen het vee, op zoek naar opgejaagde insecten. Ook de blauwe reiger lijkt het “ganzeneffect” ontdekt te hebben.

April / Brabants Dagblad

Provincie start site om roeken te verklikken.

De provincie roept de hulp van de Brabantse burger in bij het melden van roekenkolonies. Kennis over de precieze locaties kan helpen bij het verlenen van ontheffingen aan de Faunabeheereenheid om de beschermende vogelsoort

te verjagen of te doden. Die ontheffing is ter voorkoming van schade aan vollegroondsgroenten, appels en peren. De provincie heeft www.brabant.nl/roeken als verkliksite. Die geeft ook een overzicht van de verspreiding van de roek sinds 2003.

April / Brabants Dagblad

SP roept Onno Hoes op het matje.

Uitspraken van Onno Hoes over vergunningenbeleid bij natuur zijn slecht gevallen binnen de SP-gelederen. Hoes verklaarde eerder dat hij met de handen in het haar zit sinds de Raad van State eind maart heeft bepaald dat de Provincie op grond van Natuurbeschermingswet vergunningen voor uitbreiding verleent zonder te kunnen uitsluiten dat die geen veelbetekenende gevolgen hebben voor de natuur zoals de wet voorschrijft. Hij moet zich nu verantwoorden als Milieugedeputeerde voor het provinciale vergunningenbeleid rond 21 zogeheten Natura 2000-gebieden, waaronder de Kampina, Loonse en Drunense Duinen, Neterselse Heide en Strabrechtse Heide. Bestaande veehouderijen rond de 21 gebieden moeten niet meer kunnen groeien. “Hoes moet zijn verantwoordelijkheid nemen en ervoor zorgen dat de provincie bij de nog te verlenen vergunningen rekening houdt met de uitspraak van de rechter”.

Maart Brabants Dagblad

Ruim baan voor particulier natuurbeheer.

Het provinciebestuur wil een reeks van belemmeringen weghalen voor particulier

natuurbeheer in Brabant. De procedures voor toewijzing van gronden worden versoepeld en GS is bereid tot 60 miljoen euro te investeren in het optrekken van beheersvergoedingen en in uitbreiding van de ecologische hoofdstructuur ten gunste van landgoedeigenaren. Doel van deze operatie is om 5.400 van de 15.000 ha landbouwgrond die in Brabant vóór 2013 nog tot natuur moet worden omgevormd, in handen van boeren te houden en niet meer als vanzelfsprekend over te dragen aan de drie natuurbeherende organisaties Brabants Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. VVD-gedeputeerde Onno Hoes stelt ook voor om landbouwgrond als provincie aan te kopen, in te richten als natuurgebied en vervolgens door te verkopen of in erfpacht uit te geven aan geïnteresseerde particulieren.

Februari Brabants Dagblad

Ganzen zijn gek op onze weiden.

Er overwinteren steeds meer ganzen in Nederland, grauwe ganzen, kolganzen, rietganzen. Ze komen uit Scandinavië, Nova Zembla en Siberië. Samen met de vaste populatie grauwe ganzen zijn ze in de winter met meer dan 2 miljoen, waarvan 80.000 in Noord-Brabant. De dieren zijn een probleem voor de intensieve landbouw en veeteelt. Met honderden strijken ze neer op akkers en weiden, vreten die kaal en bedekken ze met mest. Daarom zijn enkele jaren geleden gebieden

aangewezen waar ganzen mogen fourageren. Maar ganzen kunnen niet lezen. Dus gaan ze regelmatig ergens eten waar dat niet mag. Gevolg; geïrriteerde boeren die hier en daar de dieren laten afschieten. En als er ganzen worden afgeschoten raken vogelbeschermers geïrriteerd. Dat laatste is nu het geval. Volgens onlangs gepubliceerde cijfers werden in de winter van 2005/2006 60.000 ganzen in Nederland afgeschoten. Dat aantal vindt Toon Voets van Vogelbescherming veel te hoog. "Nederland heeft een internationale verantwoordelijkheid voor overwinterende ganzen, ze mogen niet worden afgeschoten," zegt hij. Daarom wil Voets dat de regelgeving rond de overwinterende ganzen herzien wordt; geen fourageergebieden meer, geen afschieten meer en boeren die aantoonbare schade ondervinden, schadeloos stellen. Volgens hem is dat ook goedkoper dan de huidige regeling.

Juli De Stem

Roofvogels op nest gebonden.

Boswachters, jachtopzieners en milieupolitie zijn extra alert op stropers die jonge roofvogels op het nest vastketenen. Omdat Brabantse en vooral Britse valkeniers bedragen van wel 800 euro over hebben voor een getrainde havik, vallen die vooral in het Brabantse grensgebied ten prooi aan stropers.

Die kennen de horsten van de roofvogels, gaan met klimijzers de bomen in,

pakken de eieren of de jongen, brengen die groot en trainen ze.

Heel doortrapt is de methode om de jongen met de poten aan het nest vast te ketenen. Ze kunnen dan niet weg vliegen en het ouderpaar gaat door met voederen.

Zijn ze volgroeid, dan haalt de stroper ze alsnog uit het nest. Boswachters en milieupolitie posten tijdens de broedperiode veel bij de nesten.

Augustus Brabants Dagblad

Natuurbeheer door boeren helpt weidevogels niet.

De vele maatregelen die boeren nemen om weidevogels te sparen hebben weinig effect. Dat blijkt uit de Vogelbalans 2008 die SOVON Vogelonderzoek Nederland vandaag publiceert. De stand van de boerenlandvogels neemt jaarlijks verder af. De acties van de agrariërs zijn te versnipperd om tot resultaat te leiden voor de stand van weidevogels. Maatregelen als een hoog waterpeil voor een groter gebied blijven achterwege. Intensiever gebruik van landbouwgrond en de afschaffing van de braaklegregeling zal volgens SOVON de akkervogels treffen. Meest prominente slachtoffer is de veldleeuwerik. De stand van de bekende zangvogel is in dertig jaar tijd met zo'n 90% afgenomen naar zo'n 25.000 broedparen anno 2008. In reservaten en natuurgebieden doen weidevogels het gemiddeld beter dan op het boerenland. De biodiversiteit en de meest bedreigde soortgroepen

als heidevogels en duin- en kustvogels zijn ook veel meer gebaat bij (aangesloten) natuurgebieden.

Augustus Brabants Landschap

SP eist van provincie dat volbouwen van buitengebied stopt

De SP-statenfractie verlangt dat het provinciebestuur (GS) een halt toeroept aan het verrommelen en volbouwen van het Brabantse platteland. Daartoe moet een inventarisatie van landschapsbedreigende projecten worden gemaakt. Aanleiding voor deze SP-eis is de bouw van een 26.000 m² groot woonzorgcomplex op het landgoed de Blauwe Hoef. Net als de PvdA vindt ook de SP dit complex met hotel, villa's en appartementen een flagrante aantasting van de openbare ruimte. Zij verlangt dat GS daar tegen in het geweer komt. De provincie beschikt nog niet over een verordening waarmee gemeenten kan worden verplicht om ongewenste bebouwing uit het buitengebied te weren.

September Brabants Dagblad

Waterbeleid veel te slap voor Brabantse natuur.

De kwaliteit van grond- en oppervlaktewater in o.a. de Kampina, de Loonse en Drunense Duinen, de Gement, de Strabrechtse Heide en het Leenderbos voldoen niet aan de Europese normen hiervoor. De maatregelen die hiervoor op stapel staan zijn te slap. Rond deze gebieden zijn vergaande maatregelen nodig om het grondwaterpeil te verhogen en de uitspoeling van fosfaat uit

mest naar het oppervlaktewater te bestrijden. Die kunnen belangrijke beperkingen aan de landbouw in de randzones opleggen. “Zelfs dan kan het nog tientallen jaren duren voordat het gewenste resultaat wordt geboekt omdat de bodum door jarenlange overbemesting verzadigt is met fosfaat”, aldus de nationale Natuurbalans. Waterkwaliteit en verdroging zijn ook onderdelen van de provinciale beheerplannen die vóór 1 september volgend jaar voor de Natura 2000 gebieden moeten zijn gemaakt. Natuurorganisaties, waterschappen, gemeenten en provincies zijn hiermee in commissies aan de slag gegaan. In de beheerplannen moeten ook maatregelen worden genomen om de zware stikstofbelasting van de Brabantse natuurgebieden, als gevolg van ammoniakuitstoot door de veehouderij, terug te dringen. Dit ingewikkelde probleem is door het ministerie van LNV naar deze plannen verschoven omdat het nationale ammoniakbeleid voor Natura 2000 bij de Raad van State is gesneuveld. Per natuurgebied moet worden bekeken of groei van veehouderijen daaromheen toch mogelijk kan worden gemaakt door milieuvergunningen van nabijgelegen stoppende bedrijven in te trekken.

September Brabants Dagblad

Geen landhuizen meer op de Utrecht.

Het omstreden plan van het

bankconcern Fortis voor 22 landhuizen op het landgoed De Utrecht bij Esbeek gaat de prullenbak in. Het gemeentebestuur van Hilvarenbeek ziet er niets meer in; de lokale bevolking is tegen, de provincie laat het afweten en aan de intenties van Fortis voor de instandhouding van één van Brabants oudste en bekendste landgoederen (2500ha) wordt inmiddels ernstig getwijfeld. Na onder politieke druk eerder al de recreatieve groei uit het plan te hebben geschrappt, weigert Fortis categorisch ook nog het aantal landhuizen tot tien te verlagen. De gemeente had dit geëist om te voorkomen dat eigenaren van andere landgoederen rechten kunnen ontlenen aan forse woningbouw op De Utrecht, die de provincie alleen daar wilde toestaan. De opbrengst hiervan zou Fortis investeren in kwalitatieve verbetering van het landgoed, waar veel achterstallig onderhoud is. De gemeente vindt het beter dat de natuur op het landgoed wordt verkocht aan Brabants Landschap. De eigenaar wil daar niet aan.

September Provincie in de Buurt

Subsidie erfbeplanting zeer gewild.

Al sinds 1983 subsidieert de provincie de aanleg van erfbeplantingen. Inmiddels zijn er hiervan enkele duizenden aangelegd. Het gaat concreet over houtsingels, beukhagen, laanbomen, hoogstamfruitbomen en struiken. Brabants Landschap- dat de subsidieregeling in opdracht

van de provincie uitvoert- heeft de regeling geëvalueerd. Hieruit is gebleken dat het merendeel nog altijd aanwezig is zoals aangelegd. Soms zelfs na 15 jaar. Daarnaast is het overgrote deel van de deelnemers (96%) zeer tevreden met het resultaat. Dit geeft aan dat de provincie hiermee een duurzame investering heeft gedaan. En ook dat de provincie niet altijd alleen maar in grote projecten hoeft te denken als het gaat om verbetering van het landschap.

Wie geïnteresseerd is in de regeling of subsidie wil aanvragen kan terecht bij het Coördinatiepunt Landschapsbeheer van Brabants Landschap.

Oktober Brabants Dagblad

Vink ook in Brabant de toppeur.

Ook in Brabant was de vink, net als in het hele land, tijdens de landelijke vogeltelling de meeste gesignaleerde trekvogel. Van de ongeveer vierduizend vogels die op de centrale post geregistreerd werden waren er drie kwart vinken, op de voet gevolgd door de spreeuw. Volgens coördinator Jan op 't Hoog waren de omstandigheden gunstig. De wind stond licht zuid/west en er was weinig bewolking. “De vogels vlogen op een hoogte van vijftien tot dertig meter en dan zijn ze goed waar te nemen”. Interessant voor de vrijwilligers was een waarneming van een zilverreiger en een visarend. In Brabant waren langs de lijn Son-Tilburg in totaal zeven telposten ingericht.

DE INHAALSLAG VAN DE VINPOOTSALAMANDER IN MIDDEN-BRABANT

Vrouwtje Kamsalamander, een dier waar je alleen met ontzag naar kunt kijken.

foto Peer Busink

Ondanks het feit dat ik menig jaartje lid ben van RAVON, heb ik tot voor kort nog weinig aan vissen- en amfibieënonderzoek kunnen doen.

De motivatie was er wel, want twee jaar geleden al, had ik zo waar twee RAVON-schepnetten aangeschaft. De achterliggende gedachten was: heb je eenmaal een schepnet, dan ga je het ook eens gebruiken en waarom twee....., het is veel leuker om met z'n tweeën te gaan scheppen, want bij twijfel wat voor een schepsel er in jouw net terecht is gekomen, kan daarover eens lekker gediscussieerd worden.

Trouwens mijn werk in het onderwijs was tot nu toe ook de oorzaak dat, vooral tijdens het voorjaar, weinig tijd overbleef om achter de amfibieën aan te gaan. Daar komt nog bij dat ik vooral vogelaar ben en mijzelf in elk voorjaar de verplichting opleg, om minstens één gebied op broedvogels te inventariseren, waardoor een deel van mijn vrije tijd in het voorjaar wordt vast gelegd om iets aan praktische natuurstudie c.q. aan natuurbeleving te doen.

Door de site van RAVON, waarop het dringende verzoek werd gedaan om iets voor de inhaalslag van amfibieën te betekenen, heeft mij doen besluiten om toch eindelijk eens voor RAVON praktisch aan de gang te gaan.

Bij het zien van de kaartjes van de nog te inventariseren km-hokken in regio Midden-Brabant, bekwam mij wel een ietwat onbevredigend gevoel van dat het o.a. aan mij zou kunnen liggen dat deze gebiedjes nog niet onderzocht waren. Te meer nog, wanneer door mij een km-hok aangeklikt werd en het topografisch kaartje van dat km-hok verscheen, kende ik meestal wel dat vennetje en wist ik wel hoe de situatie rondom dat vennetje eruit zag. Maar echt er iets vanaf weten, was er eigenlijk niet bij. En wanneer het bewuste vennetje op de kaart bij mij onbekend was, werd helemaal de nieuwsgierigheid gewekt.

Om een leuke soort in Midden-Brabant te inventariseren in het kader van de inhaalslag kom je gauw bij de soort "vinpoot" uit. Want deze soort komt in ons land alleen in het zuiden voor. Voor die soort stond een leuk aantal km-hokken open, mogelijkheden dus te over om eens op een aquatische manier te gaan inventariseren. Want met het inventariseren van broedvogels kijk je, voor zover van toepassing, op afstand over het wateroppervlak van een vennetje en is je zoekbeeld gericht op een dier dat op en/of aan de waterkant zit. Met scheppen sta je eventueel middenin het water en is het zoekbeeld gericht onder de waterspiegel. Een heel andere kant van de zaak. Beurtelings met de maten Jan en Maarten afspraken gemaakt en dit voorjaar aan de slag gegaan met de inhaalslag. Eerst de verst afgelegen km-hokken bezocht in de regio van Baarle Nassau. Een gebied dat voor mij onbekend was. Op de topografische kaart zie je dan ook menig blauw vlekje dat net buiten een opgegeven km-hok ligt. De verleiding was voor mij niet te weerstaan om die vennetjes dan ook maar te bemonsteren. Kleine water-, Alpen- en Kamsalamander waren de soorten die we al snel boven water haalden. Het geslacht en de aantallen werden genoteerd. Maar nu komt de vraag, hoeveel keer moet je nou scheppen om een redelijk beeld te krijgen van wat en hoeveel er in een ven zit. Om te chargeren: 1x scheppen zegt niets en 100x is ook zinloos.

RAVON gaf m.i. hierover geen uitsluitsel en na ampel beraad met mijn medeschepper werd besloten om de volgende keuze te maken: de grootste vennen hoogstens 30x scheppen en de kleinste vennen hoogstens 5x en naar rato voor de tussenliggende vennen. Deze afspraak was ook nodig, want we waren ons bewust dat door het scheppen onder water toch het één en ander overhoop wordt gehaald. Een vergelijk met de korvisserij was dan ook niet helemaal uit de lucht gegrepen.

Een ander punt waarover we discussieerden was, moet je nu bij de eerste geschepte vinpoot al meteen ophouden, want er is op dat moment dan al voldaan aan de eis. Echter als je dat doet, heb je weer geen goed inzicht in de dichtheid van het voorkomen van de soorten.

Zie hier, een dilemma was geboren, misschien is het toch raadzaam dat RAVON enige uniforme regels voor het scheppen op zal stellen.

Eén van de eerste gevangen vinpoten, hier twee mannetjes en één vrouwtje.

foto Peer Busink

De vangst uit één van geïnventariseerde vennen. Enkele tientallen vinpoten in verschillende stadia. De "slofjes" van de mannetjes is een goed opvallend kenmerk.

foto Maarten Mandos

Op de tweede schepdag hadden we prijs, we ving een man, vrouw en een juveniel vinpoot vlak na elkaar. Met buitengewone belangstelling werden ze bekeken en gefotografeerd, de draadeindjes, de "slofjes" aan de achterpoten van het mannetje, het verschil in lichaamskenmerken met de Kleine watersalamander. Daarna mochten ze uit de behoedzaam te water gelaten hand wegzwemmen en werden ze nagekeken totdat ze niet meer te zien waren.

In menig ven dat we hierna inventariseerden, troffen we vinpoten aan, tot enkele tientallen per ven.

Deze werden met steeds minder individuele belangstelling, doch met blijvend respect in hun eigen domein weer teruggezet. We kregen zoetjes aan een tamelijk betrouwbaar inzicht om aan de hand van de vegetatie van een ven te voorspellen of in dat ven vinpoten zouden zitten.

In de periode van eind april/mei hebben we 30 vennen en poelen geïnventariseerd, waarvan in 14 vinpoten werden aangetroffen. Opvallend was, dat vinpoten door ons eigenlijk alleen in natuurlijke vennen werden aangetroffen. Zelfs in vennen die indertijd vergraven waren tot eendenvijvers voor de jacht, werden geen vinpoten (overigens ook geen andere salamandersoorten) aangetroffen.

Nergens troffen we meer dan twee soorten salamanders in één ven aan, de combinaties waren 2x Kleine water-/ Alpenwatersalamander, 2x Vinpoot-/Kleine watersalamander, 2x Vinpoot-/Alpenwatersalamander, 1x Kam-/Alpenwatersalamander en 1xVinpoot-/Kamsalamander.

In 9 vennen troffen we alleen vinpoten aan.

Bij vergelijking van de vennen die we geïnventariseerd hadden, leek achteraf dat in de kleinere vennen de dichtheid van de populaties groter te zijn dan in de grotere. Misschien een open deur, maar toch...

Ook kwamen we tegen dat op de kaart ogenschijnlijk interessante vennen inmiddels allang gedegradeerd waren tot particuliere vijvers, waarin zo te zien al decennia lang dikke goudvissen tussen de waterlelies rond zwommen. Een teken dat misschien wel nooit iets van de oorspronkelijke aquatische bevolking van deze vennen bekend is.

Andere onverwachte toestanden van een ven kwamen ook voor. Zo kwamen we een ven tegen dat hoofdzakelijk verland waren. Op zich een mooi uitziend en interessant biotoopje, maar soorten die van oudsher op die locatie voor hun voortplanting afhankelijk waren van water, waren gedoemd daar binnen afzienbare tijd te verdwijnen. Zowaar schepten we uit de laatste m² open water van zo'n ven een vrouwtje vinpoot. Voor dit ven hebben we de betreffende eigenaar over de toestand van het ven in kennis gesteld en het voorstel gedaan om het betreffende ven m.b.v. externe expertise te restaureren. Ook voor vennen die geheel omsloten waren door boomopslag hebben we de betreffende eigenaar/beheerder hiervan op de hoogte gesteld. De reacties waren positief.

Het scheppen kan dus ook onverwachts leiden tot een nuttige signaalfunctie.

Het scheppen op zich is natuurlijk een tamelijke grove manier van inventariseren, waarmee slechts enig inzicht in de populatieopbouw van salamanders verkregen kan worden. Maar door bepaalde factoren min of meer constant te houden (bv streven naar gelijke verhouding aantal keren scheppen per oppervlakte-eenheid) lijkt zich na het scheppen in enkele tientallen verschillende poelen/vennen wel voorzichtig een bepaalde trend te vertonen.

Zoals eerder aangehaald, konden we na enige tijd op het oog van te voren enigszins voorspellen, hoe groot de waarschijnlijkheid was of er in de poel/ven vinpoten geschept zouden worden. Het zal daarom een interessante aanvulling zijn om van de onderzochte vennen ook biotische en abiotische bijzonderheden te verzamelen.

Bijvoorbeeld om ook de bijvangst te determineren, zoals bv libellenlarven en andere waterinsecten. Alhoewel het één en ander bekend zal zijn, zal het inzicht in de eisen van de soort(en) tot een ven of poel hiermee zeker uitgebreid worden en anders dat zeer zeker voor jezelf.

Een leuke aanvulling en uitdaging voor het volgend jaar.

foto Maarten Mandos

Een bijzondere bijvangst, blaasjeskruid.

Excursie naar....

14 september 2008
door Jacques van Meer

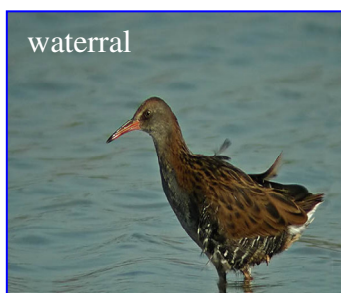
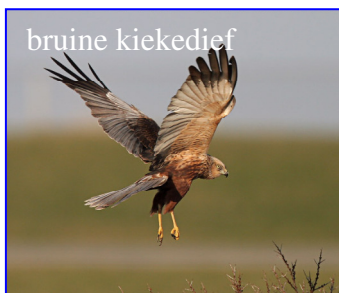
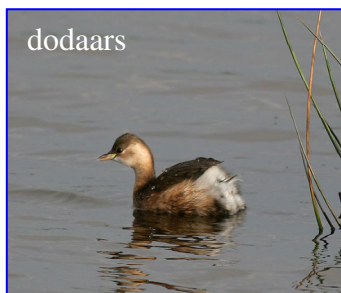
Het reisdoel op deze mooie dag was een rondje om het Markiezaatsmeer bij Bergen op Zoom. Om 7 uur vertrokken de 6 aanwezigen met 2 auto's richting Bergen op Zoom met de vogelkijkhut als eerste reisdoel. Vanaf de parkeerplaats bij de Kraaijenberg liepen we op ons gemakje richting de kijkhut toen we de eerste mooie waarneming al deden nl. 2 flamingo's. Ze zaten wel ver weg maar waren goed te onderscheiden qua kleur en houding. Verder richting de kijkhut vloog er nog een snel een sperwer over het pad. We zouden hem later op de terugweg nog een keer zien. In het ondiepe water rechts van het pad zat het helemaal vol met vogels o.a. krakeenden, smienten, wintertalingen, knobbelzwanen en in het ondiepe deel zagen we ook Kieviten, grutto's en een grote zilverreiger. Vanaf de kijkhut viel het uitzicht tegen. Het riet en de wilgjes groeiden bijna boven het dak uit, uitzicht minimaal dus. Op het naastgelegen plasje werden wel wat kuifeendjes en dodaarsjes gezien. En wat bergeenden. Maar om goed op het Markiezaatsmeer te kunnen kijken hebben we zelf even een alternatief uitkijkpunt gemaakt. En het bleek er

Het Markiezaat

vindt zijn oorsprong in de Sint-Felixvloed van 1530, die resulteerde in een landschap dat de naam "Verdronken land van het Markiezaat van Bergen op Zoom" kreeg. Nadat het in 1868 van het Kreekrak werd afgesloten, was het onderdeel van het getijdengebied van de Oosterschelde. Door de aanleg van de Markiezaatkade (en de Oesterdam) werd het daarvan in maart 1983 gescheiden. Het gebied bestaat uit voormalige getijdengeulen en -kreeken, slikken, schorren en hogere gronden met jonge stuifduintjes.

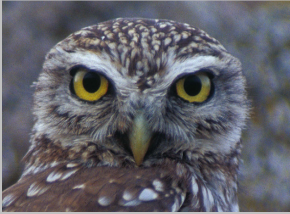
goed vol te zitten met allerlei soorten zwemvogels. **Zwarte zwanen** (6 stuks), de flamingo's maakten nog een klein rondvluchtje in de zon waardoor we ze nu heel mooi konden zien, **pijlstaarten**, **tafeleenden** en ook de eerste **wulpen** van de dag. Verder vloog er nog een **vrouwtje bruine kiekendief** rond, waarvan iedereen duidelijk de gele kop kon zien. Op weg naar de auto's werden we ook nog eens verrast door een schreeuwende **waterral** en door een groepje **putters** die over onze hoofden vlogen. Op naar het volgende punt, de Duintjes. Ook vanaf hier waren er ontzettend veel vogels te zien. Vele niet te onderscheiden door de grote afstand maar wat we wel zagen waren **lepelaars** (2 groepen van ca 20 exemplaren), weer een bruine kiekendief vrouw, veel wulpen, **brandganzen** en opvallend veel trekkende **boerenzwaluwen** en **huiszwaluwen**. Vanaf hier zijn we naar de Oesterdam gereden waar we halverwege een P plaats hebben uitgezocht om de zandplaat en het Zoommeer eens goed te bekijken. Ook hier weer een bijzondere vogel mogen zien namelijk de **visarend**. Iedereen heeft hem goed kunnen bekijken. Hij of zij maakte er een mooie show van. Bidden, duiken, rondjes vliegen, alles liet ie zien. Hier uiteraard de meer zoutwater minnende vogels. **Scholeksters**, **visdiefjes** en diverse meeuwen waarvan een geringde **zilvermeeuw**. De ring is afgelezen en de gegevens zijn doorgemailed. Het bleek een vrouwtje zilvermeeuw te zijn en ze is geringd op de Moerdijk op 9 mei 2006. Ook nog wat steltlopers zoals **groenpootruiters**, **steenlopers** en grote aantallen wulpen. 6 **Rotganzen** kwamen nog langsgevlogen en vlakbij landde een **kleine zilverreiger** (de gele voetjes waren goed te zien). De daarop volgende stop was bij een onderdeel van plan Tureluur en wel de Karrevelden. Het eerste wat opviel was het grote aantal voertuigen langs de dijk maar van die bestuurders en rijders bleek een groot aantal al duikend onderwater te zitten, dus daar hadden we geen last van. Uitkijkend over het gebied bleken de vogels wel wat verder naar achter te zitten en vanaf 2 plaatsen hebben we de Karrevelden af kunnen zoeken. Hier ook heel veel wulpen. De eerste en laatste **kluut** van de dag, ongeveer 150 **goudplevieren**, **kemphanen**, brandganzen, **zwarte ruiters**, wat **grutto's**, **watersnip** en 2 hazen. Vanaf hier besloten we om via de Prinsesseplaat weer naar huis te gaan. Vanaf het uitzichtpunt op de Prinsesseplaat scheen de zon ons recht in de ogen c.q. kijker c.q. telescoop waardoor er niet veel te kijken overbleef. Op een vijftal grote zilverreigers en wat ganzen na. Op naar huis na een, in ieder geval voor mij, zeer geslaagde excursiedag.

desteenuil

inmiddenbrabant

**Nieuws,
verslagen en
achtergronden
van de steenuil
in het
werkgebied
Midden-Brabant**

Jan van Rijsewijk

Voorjaar 2008

Al enkele jaren zijn we bezig om Midden-Brabant vlakdekkend te krijgen met steenuilbeschermers. Met de inventarisatie in het voorjaar zijn we van start kunnen gaan met een bijna volledige werkgroep. De indeling nu:

1. Tilburg/Udenhout/Loon op Zand
Jan van Rijsewijk en Kees van de Poel
2. Berkel/Enschot
Jan van Laarhoven en Job van den Hoven
3. Biezenmortel
Peter van Gestel en Ad Robben
4. Helvoirt
Mirjam Lambermon en Hans Naaijens
5. Haaren
Anita van Dooren en John Rozema
6. Oisterwijk/Moergestel
Anita van Dooren en John Rozema
7. Diessen/Haghorst
Jan van Gestel
8. Diessen/Baarschot
Jan Smulders en Ton van Helvoirt
9. Hilvarenbeek/Esbeek
Bart Ketelaars en Geert Matheeuwsen
10. Biest-Houtakker tot A58
Peer Busink
11. Goirle
?

Met deze groep gaan we de komende jaren zorgen voor een uitbreiding van de steenuilpopulatie in Midden-Brabant. Natuurlijk is iedereen welkom om zich aan te sluiten bij een van deze groepen. Goirle is nog een open gebied. Belangrijke taak nog steeds is het hangen van kasten op strategische plaatsen. Daarnaast vergen de inventarisatie in het voorjaar en de kastcontrole enige tijd. Helemaal niet erg als je maar vooruitgang boekt.

Een voorzichtig succesje zie je in het gebied "Loonsemolenstraat" tussen Udenhout en Loon op Zand. Op 4 km²..... 5 broedsels in nestkasten en nog 2 territoria! Ook "de Brem" in Berkel/Enschot wordt steeds interessanter met meer steenuilactiviteit. Allemaal resultaten van al wat meerdere jaren van steenuilbescherming. Daarom heb ik goede hoop dat met de "nieuwe gebieden" ook vooruitgang te boeken is. De komende jaren zullen we er zeker van horen.

Jan van Rijsewijk
Coördinator steenuilwerkgroepen

Steenuilengroep Oisterwijk

Het eerste jaar!

De steenuilenwerkgroep was voor mij een bewuste keuze. Ik wilde al een tijdje wat doen aan uilenbescherming voordat ik mij aansloot bij de werkgroep. Na een oriëntatie op het gebied van kerkuilen en steenuilen, viel de keuze op de steenuil. Met de kerkuilen gaat het wat beter dan met steenuilen, dat én zijn pittige uitstraling gaven de doorslag. Samen met John Rozema—mijn steenuilenmaatje— die gelijktijdig met mij begon, waren wij het er al snel over eens, dat we iets meer wilde doen dan alleen maar kasten ophangen en controleren.

Hoe ons eerste jaar verliep.

In het najaar van 2007 konden wij dan eindelijk van start gaan. We begonnen met het schoonmaken en ophangen van de kasten in Oisterwijk. Als snel kwam daar uit 'beginners-enthousiasme' een groot gedeelte van Haaren en een gedeelte tot de snelweg A58 van Moergestel bij. Inmiddels zijn we er wel achter dat Haaren een prachtig steenuilengebiedje is, dat willen we zo maar niet meer opgeven. Daarnaast valt er in Moergestel ook nog van alles te ontdekken, dat maakt het interessant. De steenuilenactiviteit in Oisterwijk is daarnaast wat minder. Tijdens het schoonmaken van de kasten verwachtten we geen steenuilen te zien, je maakt de kast schoon of je hangt er eentje op en that's it! Af en toe kom je wat braakballen of uilenviertjes tegen, dat stemt tevreden. Op een keer tijdens het schoonmaken van een

kast, zagen we een uiltje wegvliegen uit de kast. Met een plamuurmesje stak John daarna het vuil eruit, maar hij kon niet goed in de kist kijken. Bleek dat hij tegen een tweede steenuiltje, dat in een hoekje was weggekropen zat te steken met dat plamuurmes. Het verbaasde ons, omdat we in het najaar (volgens hun reputatie) geen twee uiltjes bij elkaar verwachten. Vervelend, omdat je geen schade wilt aanrichten.

Foto: Anita van Dooren

Een trotse John Rozema

....en Christien Hermsen.

Ten tijde van het inventariseren heeft zich een derde bij onze werkgroep aangesloten, Christien Hermsen. In het begin waren de verschillende soorten roepen wat lastig te onderscheiden, maar aangezien we een groot werkgebied met veel steenuilenactiviteit onder ons hoede hebben ging het leren snel. Tijdens een inventarisatie in Moergestel wisten we zeker dat we een alarmroep én een territoriumroep hoorde, maar die territoriumroep was anders dan anders, dat konden we niet zo goed plaatsen. Jan van Rijsewijk wist later te vertellen dat ook de vrouwtjes een territoriumroep kunnen produceren. (Dat is natuurlijk om het ons

makkelijk te maken, want wij gingen er vanuit dat alleen mannetjes een territoriumroep hebben.) Gelukkig is het nog allemaal goed gekomen met de steenuiltjes die geconfronteerd werden met het plamuurmes, want tijdens de broedcontrole was dit ons allereerste broedsucces, met drie jonge steenuiltjes! Dat is het vermelden waard, blijkbaar kunnen ze toch wel iets hebben. Op het adres in Moergestel troffen we in het broedseizoen 4 jonge steenuiltjes aan. We hadden het afgelopen jaar 11 uilkuikens. Naast de succesgevallen ontkom je ook niet aan de slachtoffers door verkeer, verdrinking, of jonge steenuiltjes die het toch niet redden. Een uiltje lag dood in de kast, een ander werd gegrepen door een kat.

Naast de uilen zijn er meer leuke facetten aan de werkgroep. Verrassend zijn de uiteenlopende soorten van mensen bij wie we op het erf komen. Het is goed om te constateren dat mensen zich vaak ook betrokken voelen bij de steenuilen. Als er ergens een uiltje is verdwenen, wordt deze echt gemist. We proberen mensen enthousiast te maken voor biotoopverbeteringen, en als men iets wil proberen we dat te regelen. Zo zijn er in Oisterwijk en Haaren een twintigtal knotwilgenstaken geplant, daarnaast hebben we mensen in contact gebracht met Brabants Landschap voor subsidie van hoogstam fruitbomen. De steenuil zoekt leefruimte, het is al langer bekend dat de steenuil steeds meer in de verdrukking komt door het verdwijnen van zijn leefomgeving. We merken dat mensen vaak spontaan reageren en er best voor openstaan, om te compenseren in de vorm van het plaatsen van knotwilgen of andere uilenelementen.

Daar moet de steenuil het toch van hebben, het zou mooi zijn als het werkt als een olievlek, wat ons betreft is dit nog maar het begin! En voor het aankomende jaar kunnen we natuurlijk weer vooruit!

Anita van Dooren

Dat uilenbescherming niet alleen mannenwerk is bewijst Christien Hermsen.

Een mailtje van Anita... om me op de hoogte te houden!

22/7/2008

Hallo Jan

Vanmiddag in de regen twee kasten geplaatst in Moergestel, we wilde afzeggen maar de eigenaar was optimistisch dus wij ook. Tijdens inventarisatie meerdere malen steenuilen gehoord en gezien hier. Maar oude boerderij moet gerestaureerd worden door monumentenzorg. In de eerste instantie wilde deze mensen niets van steenuilen weten. Het zijn wel markante mensen, een nog kwiek mannetje van over de 90, die het weer huurde van eigenaar/familie. Ze moesten gewoon wat gepaaid worden.. Ja, dan wil je zelfs in de regen wel een kastje ophangen, maar we hebben wel het idee dat de mensen er nu zelf ook blij mee zijn. We hebben ze gewoon met enthousiasme aangestoken.

Groetjes Anita

steliëvoor?

Hoe lang ben je al lid van de vogelwerkgroep?

Ik ben al heel lang lid. Ik weet het niet precies hoelang maar dat kan al wel van 1985 zijn. In de periode rond 1998 ben ik een paar jaar niet actief geweest.

Wat was de rede om er bij te gaan?

Ik was lid van de Oisterwijkse Milieu Vereniging en actief in de milieu beweging, maar vooral druk met de natuur. De milieuvereniging was toen een actieve groep die de gemeente Oisterwijk regelmatig voor de rechter sleepte vanwege een slecht milieubeleid en slechte milieu handhaving. De vogelwerkgroep was op dat vlak ook wel actief maar had daarnaast ook oog voor de natuurbeleving. Dit was de reden om me er bij aan te sluiten.

Wat houdt je bij de werkgroep?

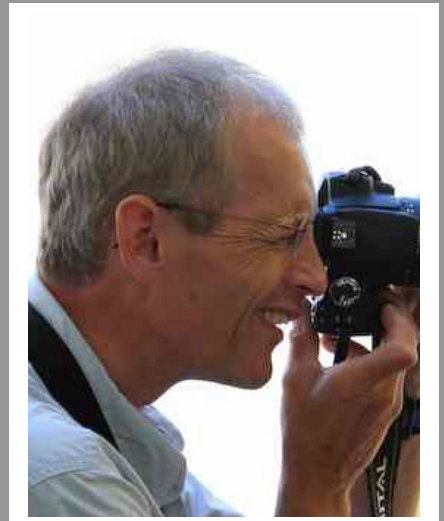
Ik vind de vogelwerkgroep van belang omdat ze actief opkomt voor de natuur. Daarnaast vind ik het van belang om gelijkgestemde te ontmoeten en ervaringen te delen. Het is dus een mengeling van erbij willen horen, bij de maandelijkse vergadering met borrel achteraf en invloed uitoefenen op de verbetering van het milieu. De vogelwerkgroep zet zich in voor behoud en verbetering van de natuur door te reageren op bestuurlijke missers en daarmee soms de luis in de pels te zijn van overheden en sectoren.

Heb je een taak binnen de werkgroep?

Ik heb geen taak in de vorm van lid van het bestuur of iets dergelijks. Ik zie het wel als een taak om actief deel te nemen aan de vergadering en zo mogelijk aan te melden voor vogeltellingen tellingen, of andere werkzaamheden.

Wat vind je van de maandvergaderingen?

De maandvergaderingen voldoen aan de behoefte. In het verleden is er met regelmaat aan de leden gevraagd wat ze willen en hoe dat moet worden ingericht. Ik denk dat het bestuur nu een goede mix heeft gevonden. Voor mezelf zou ik wat meer diepgang in de discussies willen. Een vorm om dat te doen is de lezingen direct bij aanvang van

Naam:

Aad van Gelswijk

Leeftijd:

55

Woonachtig:

Oisterwijk

Beroep:

Rijksambtenaar en werkzaam bij min. van LNV

Burgerlijke staat:

Gehuwd

Kinderen:

Zoon van 22 en dochter van 19

de vergadering te starten en het huishoudelijk deel van de vergadering daarna af te handelen. Er is dan meer ruimte voor nadere vragen aan de lezinghouder, waardoor de mogelijkheden openstaan om met deze specialisten dieper op de stof in te gaan. Dit komt nu vanwege de tijd niet goed tot uitwerking.

Zou je dingen anders willen zien en zo ja welke?

In het vorige heb ik al een aandachtspunt genoemd. Wat ik bewonder is de energie die er zit op de vogelcursus. Het effect hiervan is groot, vooral gezien in de gestage groei van het aantal leden. Wat ik mis is het effect op andere onderdelen van de vogelwerkgroep. Ik denk dat cursisten veel meer capaciteiten en kwaliteiten hebben dan nu zichtbaar wordt. Ik denk daarbij aan het oppakken van zelfstandige tellingen van gebieden of specifieke soorten. En ik denk ook aan het oppakken van verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld door bestuurslidmaatschap, (aspirant-lid mag ook). Ik zou dit meer gestimuleerd willen zien.

Wat vind je van de Peregrijn?

De Peregrijn is een prachtig en ook heel lezerswaardig orgaan van de vereniging. Het is natuurlijk ook een eer om er een keer in te staan. In het verleden heb ik wel eens wat copy geleverd en als het wat rustiger wordt op mijn werk gaat dat weer gebeuren.

Ben je veel in het veld?

Veel in het veld? Natuurlijk altijd te weinig. Maar als het even kan ga ik er in het weekend op uit. Ik neem wel altijd een verrekijker mee, je weet maar nooit. Door de week zit ik veel op kantoor, ik ben dan wel met natuur en ecologie bezig maar dat is papier werk. Er gaat toch niets boven een ochtendgloren met vogelgeluiden.

Welk gebied bezoek je het meest?

Er zijn twee gebieden die ik veel bezoek. Dat zijn de Leemkuilen en de Oisterwijkse bossen. Iets minder frequent kom ik op de Kampina (Logtse velden) en de Brand. Het ligt voor mij op fietsbare afstand. Nu ik dit zo opschrijf merk ik dat ik in een bevoorrechte positie ben om zo dichtbij, zoveel hoogwaardige natuurgebieden te hebben.

Hoe zie je de natuur in Nederland over 20 jaar?

Dit is een vraag, die je niet kan beantwoorden omdat de natuur hier en elders sterk beïnvloed wordt door de mens. Als de mens wat minder (negatief) effect zou hebben op de natuur dan zou de diversiteit zeker toenemen. Aan de andere kant is het ontberen van menselijke invloeden ook een beperking voor de verscheidenheid in de natuur, zie maar eens hoe (natuur)rijk de landbouwgronden waren rond 1900. Dus een goede balans zoeken is het devies.

Wat is je favoriete vogel?

Ik heb er meer, maar favoriet zijn de ijsvogel, omdat deze die mooie helder kleuren heeft, het winterkoninkje, vanwege zijn enorme geluid, maar de meest favoriete vogel

die ik ken is de veldleeuwerik. Dit heeft te maken met mijn jeugd. Ik heb vroeger veel op het land gewerkt, vaak dodelijk saai werk (kruipend door lange rijen (500 meter onkruid wieden en weer terug). De veldleeuwerik is een vogel die overdag onophoudelijk allerlei vogels imiteert. Dit geluid herken ik nu nog direct en hield me toen op de been.

Welk seizoen is voor jouw belangrijk?

Ik heb geen seizoen dat ik meer of minder belangrijk vind. Het gegeven dat er seizoenen zijn is van veel meer belang. Ik moet er niet aan denken dat het altijd zomer is of altijd herfst. Elk seizoen heeft zijn mooie momenten. In de herfst en winter ben ik wel meer binnen en ervaar ik de natuur wat minder dan in de lente en de zomer.

Hoe besteed je jouw vakantie?

We hebben nu plannen om met de fiets naar Zuid Frankrijk te gaan. We vertrekken vanuit Oisterwijk en stappen in Avignon op de fietsbus voor de terugreis, ongeveer vier weken later. Onze vakanties zijn altijd actief, fietsen, wandelen, bergwandelen etc. Ik kan me niet voorstellen om dagen op het strand te liggen.

Wat doe je in je vrije tijd nog meer?

Naast het wandelen in de natuur is er niet zoveel vrije tijd over. Maar als het kan ben actief met fotograferen (planten en landschappen). Ik besteed in de winter periode tijd aan het boswerkzaamheden met de Houtgroep. Ik heb een tuin, waar ik graag wat in rommel. Verder moet er aan onze woning altijd wel wat gebeuren. Stil zitten is er niet bij. Op mijn werk moet ik veel lezen, een goed boek lezen doe ik alleen op vakantie (als het weer wat minder is dus).

Heb je nog meer hobby's?

Ik heb veel hobby's maar jammer genoeg niet zoveel tijd om daar aan te besteden. Sporten vind ik leuk, waaronder hardlopen en fitnes, beide zijn ook goed voor de conditie. Verder luister ik graag naar muziek. Dit kan zijn klassieke muziek, maar ook folk en rustige pop muziek. Ik heb een verzameling postzegels maar dat is even voor later.

Wat is je favoriete boek of tijdschrift?

Ik ben weg van Midas Dekkers en Koos van Zomeren, maar houd toch vooral van Harry Mulisch en Geert Mak. Op vakanties lees ik boeken van deze schrijvers graag, ook al zijn het van die dikke pillen.

Wat is je favoriete vervoersmiddel?

Ik stap het liefste op de fiets, hiermee bepaal je alles zelf, de snelheid, wanneer je wilt stoppen, en je komt er mee op plaatsen waar je niet met de auto niet kan komen. Met fietsen ervaar je het landschap ook op de beste wijze, het is de menselijke maat die het doet. Kom je boven deze maat, bijvoorbeeld met een vervoersmiddel dat harder gaat dan een mens kan hardlopen, dan is die ervaring veel minder.

Van vliegen ben ik geen voorstander vanwege de enorme verspilling aan brandstof,

de auto heeft dat ook maar vaak ontkom ik er niet aan deze te gebruiken.

Heb je een favoriete plek?

Ik kom van het platte land: uit de Haarlemmermeerpolder en vind een polderlandschap nog steeds erg mooi door zijn wijdsheid. Daar en tegen kan ik het meeste genieten van de bergen, dit vanwege grote verschillen in alles wat zich daar afspeelt; hoogte verschillen, diverse biotopen, stiltes en soms ook grote verschillen in weersomstandigheden. De planten en diersoorten die daar voorkomen zijn vaak een veelvoud van wat er op het vlakke land aanwezig is.

Kun je je beroep nog wat duidelijker omschrijven?

Momenteel (alweer vanaf eind 2004) leid ik het landelijke project dat er voor moet zorgen dat in Nederland de Natura 2000 gebieden worden vastgesteld. Mijn werk daarbij bestaat dus uit veel overleg en het aansturen van ca 25 specialisten op het gebied van ecologie, waterhuishouding, landbouw en juridische zaken. Veel overleg met gedreven mensen die vooral het beste voor hebben met de natuur. Het gaat om het bepalen van doelen voor het behoud van de soorten en leefgemeenschappen in 160 gebieden in verspreid over Nederland met een oppervlakte van meer dan één miljoen hectaren. Dat de boerensector en de recreatie daar niet altijd blij mee is, is wel duidelijk. Maar voor behoud en ontwikkeling van veel soorten, waaronder vogels en planten en landschapstypen, is het noodzakelijk dit goed bij wet vast te leggen. In onze omgeving gaat het hierbij om bijvoorbeeld de Kampina, Loonse en Drunense Duinen en de Brand.

Open vraag....Wil je verder nog iets kwijt?

Alles wat je weggeeft ben je niet kwijt heb ik wel eens horen zeggen. Ik denk dat met het weggeven van dit interview, ik niets meer 'kwijt' wil.

advertentie

Natuurvoeding
Solidare
uw biologisch specialist

Molenbochtstraat 66
Tilburg
(zijstraat Besterdplein)
Tel. 013-543 29 10

**Dank aan onze
adverteerders.
Zonder hun
financiële
bijdrage kunnen
wij dit blad niet
uitgeven!**

advertentie

www.st-pieter.nl

partyrestaurant

De Nieuwe Hoef

Welkom
en geniet
van de
rust en
de ruimte

Midden op een van de mooiste landgoederen van de stichting Het Noord-Brabants landschap, tussen Goirle en Poppel, ligt aan het eind van een door prachtige beuken omzoomde oprijlaan, party restaurant De Nieuwe Hoef.

De Nieuwe Hoef | Gorp a/d Ley 1 | 5081 NZ Hilvarenbeek | T: 013 534 5675 | info@nieuwehoef.nl

Hoppenbrouwers
elektrotechniek bv

industriële automatisering

utiliteit

beveiliging

service

woningbouw

inspectie en onderhoud

telematica

Hoppenbrouwers Elektrotechniek BV Kreitenmolenstraat 201 • 5071 ND Udenhout

Tel.: (013) 511 72 27 • Fax: (013) 511 41 45 • algemeen@hoppenbrouwers.nl

www.hoppenbrouwers.nl